

**AĞDƏRƏ KOLÇEDAN-POLİMETAL YATAĞININ MORFOGENETİK XÜSUSİY-
YƏTLƏRİ VƏ MADDİ TƏRKİBİ**

Dadaşov S.A. – II kurs magistrantı
Bakı Dövlət Universiteti

Ağdərə kolçedan-polimetal yatağı daxilində iki morfoqenetik tip kolçedan-polimetal filizləri ayrılır: 1) xalis və ya massiv filizlər; 2) möhtəvi-damarciq tip filizlər. Massiv filizlər törəmə kvarsitlərin təmaslarına uyğunlaşmışdır və əsasən ter-rigen-vulkanogen qatda yatır və layvari formaya malikdirlər. Filiz kütlələri enə-yaxın istiqamətdə yatırlar və maili (10-15°) olaraq cənub-cənub-qərb istiqamətə düşürlər. Bu filiz kütləsi 0,2-4,5m qalınlığında 65m dərinliyə qədər izlənilir. Də-rinliyə doğru filiz laylarının düşmə dərinliyi 120-130m təşkil edir. Düşmələri üzrə sıxılmalar və genişlənmələr müşahidə olunur. Layın örtüyü bütövlükdə möhtəvi-damarciq filizləri daşıyan törəmə kvarsitlərlə təmas təşkil edir. Yatıq yandan asılı yana doğru tədricən Pb və Zn miqdarının arması müşahidə olunur. Bu dəmir disulfidlərinin miqdarının azalması hesabına baş verir.

Möhtəvi-damarciq tip filizlər törəmə kvarsitlərdə lokallaşmışdır. Onlar Ağ-dərə braxiantiklinasının nüvə hissəsində konsentrasiyalaşmışdır və kiçik para-metrlərlə xarakterizə olunur. Möhtəvi-damarciq filizlərin konsentrasiya boğaz fassiyasının iki çıxışının inkişaf sahəsinə uyğun gəlir. Möhtəvi-damarciq tip filizlər monokvars və kvars-serisit fassiyasına cəlb olunmuşdur. Bunlar arasında pirit və xalkopiritlə paragenetik assosiasiyada qalenit və sfalerit damarcıqları və bərabər səpələnmiş möhtəviləri inkişaf etmişdir.

Möhtəvi damarcıq filizlərin sulfidlərinin əsas hissəsini və massiv filizlərin aşağı hissəsini pirit (80-90%), sfalerit (6-15%), qalenit (8-14%) və xalkopirit (1-4,5%) təşkil edir. ikinci dərəcəli filiz minerallarından argentit, sərbəst gümüş, sərbəst qızıl, tennantit, tetraedrit, enargit və s., qeyri-filiz mineralarından isə -kvars, serisit, alunit, barit, kalsit və xloritə rast gəlinir.

Möhtəvi-damarciq tip filizlərdə polimetalların miqdarı izdən 3,46%-ə qədər təşkil edir. Mineraləmələgəlmə iki mərhələdə baş vermişdir: 1) pirit-xalkopirit-sfa-lerit; 2) sfalerit-qalenit-xalkopirit-pirit.

Hər iki assosiasiya törəmə kvarsitlər daxilində inkişaf tapmış bütün mor-foloji tip filizlərdə rast gəlinir. Eyni zamanda pirit-xalkopirit-sfalerit mərhələsi, daha geniş inkişaf tapmışdır, xüsusən də törəmə kvarsitlərin kvars-serisit fassiyası arasında. Hidrotermal məhlullardan mineralların çökmə ardıcılığı pirit-sfalerit-xalkopirit kimidir. İkinci mərhələdə sfalerit, qalenit, xalkopiritin əsas hissəsi və az miqdarda isə gec pirit, həmçinin az yayılmış minerallar-sərbəst qızıl, sərbəst gümüş, argentit və enargit çökmüşdür.

Ağdərə yatağının xarakterik xüsusiyyətlərindən biri filizlərdə qızılın miq-darının yüksək olmasıdır. Kolçedan-polimetal filizlərində qızıl və gümüş sərbəst halda deyil, eyni zamanda izpmorf qarışıqlar halında sulfidlərin kristalliik şəbə-kəsinə də daxil olurlar. Müşahidələr göstərir ki, qızıl daha çox törəmə kvarsitlərin müxtəlif fassiyalarında təkrar əmələ gəlmiş süxurların intensiv əzilmə zonalarına cəlb olunmuşlar. Ağdərə yatağının şimal-şərq yamacında qazılmış 106 saylı quyu vasitəsilə tərkibində 1-2 q/t qızıl saxlayan piritləşmiş törəmə kvarsitlər acılmışdır.

Eyni zamanda 1-2q/t qızıl güclü dəyişilmiş süxur horizontunda da qeyd olunur. Müşahidələr göstərir ki, süxurların intensiv dəyişilmə zonası qırılma strukturları boyunca xətti uzanır və yataq hüdudlarından kənarda da qızılıdır. 42 və 15 saylı xəndəklərlə açılmış kvarslaşmış, limonitləşmiş və kaolinləşmiş süxurlarda qızılın miqdarı 1,2-2,2 q/t-a qədərdir. Şübhəsiz ki, qızılın əsas hissəsi filizdaşıyan didro-termal məhlullardan çökmüşdür. Qızıl və gümüş arasında bidbaşə korrelyasiya əlaqəsi mövcuddur. Gümüşün yüksək miqdarı o nümunələrə uyğun gəlir ki, həmin nümunələrdə qızıl iştirak edir və ya izi qeyd olunur. Bu baxımdan 41 və 45 saylı quyulardan götürülmüş nümunələr maraqlıdır. Burada qızıl izdən 1,2 q/t-a qədər, gümüşün miqdarı isə 0,6-9,4 q/t-a qədərdir.

Müxtəlif filiz əmələgətirən mineralların tərkib xüsusiyyətlərinin öyrənilməsu məqsədilə və onlarda Ag, Zn, Pb, Cu, Cd, Sb və S kimi elementlərin təyin olunma xüsusiyyətlərinin təyin edilməsi üçün rentgenstruktur analizdən istifadə olunmuşdur. Pb və Zn-in miqdarı demək olar ki, sabitdir və 0,5%-dən yuxarı qalxmır. Ag qeyri-bərabər təyin olunması ilə xarakterizə olunur. Onun miqdarı böyük inter-valda dəyişir və fazin qüzdə birindən 1,0% -ə qədər yüksəlir. Qalenitin tərkibində Pb və S-lə yanaşı həmçinin Zn, Ağ və Sb-da iştirak edir.

n
n
r-
r-
l-
n
}-
r-
a-
o-
e-
a-
lə
lə
yi
ın
u-
li,
ar
v-